

รูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ An Organization Health Development Model of Basic Education Schools to Enhance the Quality of School Management

วันสว่าง สิงห์ชัย^{1*} พูนชัย ยาวีราช² ประเวศ เวชชะ² สมเกียรติ ตุ่นแก้ว²
Wansawang Singchai^{1*}, Phoonchai Yawirach², Prawet Wetcha², Somkiet Tunkeaw²

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาเครื่องมือเพื่อตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) กำหนดภาพในอุดมคติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีสุขภาพดี และ 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) พัฒนาเครื่องมือเพื่อตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) กำหนดภาพในอุดมคติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีสุขภาพดี 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ และ 4) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. เครื่องมือตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) องค์กรประกอบหลัก 5 องค์กรประกอบ 2) องค์กรประกอบย่อย 23 องค์กรประกอบ 3) ตัวชี้วัด 136 ตัวชี้วัด 4) เกณฑ์การตรวจวินิจฉัย 3 ระดับ และ ระดับความต้องการมีการพัฒนาองค์กร 3 ระดับ และการตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 9 โรงเรียนพบว่า ทุกโรงเรียนมีสุขภาพดี

2. ภาพในอุดมคติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีสุขภาพดี เป็นดังนี้ 1) มีองค์ประกอบหลัก ด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 5 องค์ประกอบที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา

¹ นักศึกษาศาสาวิชาการบริหารการศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

² อาจารย์ ดร.ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

* Corresponding author; email: swansawang@gmail.com

ที่มีคุณภาพ 2) มีองค์ประกอบหลักด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ ที่มีเพียงพอ มีความเป็นมืออาชีพ มีความชำนาญในงาน มีอย่างเหมาะสมตามเกณฑ์มาตรฐาน ทันสมัย เข้าใจในบทบาท ให้การสนับสนุนสถานศึกษา มีลักษณะทางกายภาพได้มาตรฐาน ปลอดภัย 3) มีองค์ประกอบหลักด้านกระบวนการ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 9 องค์ประกอบ 4) องค์ประกอบหลักด้านผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ และ 5) องค์ประกอบหลักด้านการรายงานข้อมูลป้อนกลับของผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 2 องค์ประกอบ

3. นำเสนอรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ซึ่งรูปแบบประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ที่มาของรูปแบบ ได้แก่ 1) หลักการและความสำคัญ 2) วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ 1) ด้านสภาพแวดล้อม 2) ด้านปัจจัยนำเข้า 3) ด้านกระบวนการ 4) ด้านผลการปฏิบัติงาน และ 5) ด้านการรายงานข้อมูลป้อนกลับของผลการปฏิบัติงาน ส่วนที่ 3 เงื่อนไขของการใช้รูปแบบและแนวทางการนำรูปแบบไปใช้ กระบวนการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ดำเนินการ คือ วิเคราะห์องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมขององค์การ วิเคราะห์องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า และองค์ประกอบด้านกระบวนการ ให้นำองค์ประกอบย่อยไปปฏิบัติ ดังต่อไปนี้ 1) กำหนดพันธกิจและกลยุทธ์ 2) พัฒนาภาวะผู้นำ 3) สร้างวัฒนธรรมองค์การ 4) กำหนดโครงสร้าง 5) กำหนดการปฏิบัติหน้าที่ทางการจัดการ 6) กำหนดระบบปฏิบัติการ 7) กำหนดข้อกำหนดของงาน โดยส่งเสริมบรรยากาศและแรงจูงใจ พัฒนาส่งเสริมความสำเร็จของบุคลากร และนำหลักการบริหารจัดการด้วยกระบวนการบริหาร 4 ขั้นตอน PDCA มาใช้ในทุ้องค์ประกอบย่อย นำรายงานข้อมูลจากองค์ประกอบการรายงานข้อมูลป้อนกลับ ไปใช้ปรับปรุงพัฒนาองค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลการปฏิบัติงาน

4. ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้รูปแบบ พบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยผู้บริหารการศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู มีความเห็นว่าส่วนที่ 1 มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ มากที่สุด ส่วนที่ 2 โดยภาพรวม มีความเหมาะสมมากและความเป็นไปได้มากที่สุด และส่วนที่ 3 มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ สุขภาพองค์การ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop tools for diagnosing organization health of Basic Education schools, 2) to identify the ideal image of healthy Basic Education schools; and 3) to propose an organization health development model of Basic Education schools to enhance the quality of school management. This descriptive research was conducted in to 4 stages. They were: 1) development of tools for diagnosing organization health of Basic Education schools, 2) identification of the ideal image of healthy Basic Education schools, 3) proposing an organization health development model of Basic Education schools to enhance the quality of school management, and 4) assess went of possibility and suitability of the proposal. The research results were as follows:

1. Organizational health of Basic Education analysis tools include 1) 5 main components, 2) 23 minor components, 3) 136 indicators, 4) 3 levels of analysis criteria and 5) 3 level requirement for the organization development and the organizational health of Basic Education analysis from 9 target schools reveal that all schools development demands met developed educational organization levels.

2. The ideal image of a healthy Basic Education schools are as follows; 1) the main environmental component consists of 5 sub-components, 2) the main input component consists of 4 sub-components, 3) the main process components consists of 9 sub-components, 4) the major performance component consists of 4 sub-components and 5) the main performance feedback report consists of 2 sub-components.

3. A model of organizational health development of Basic Education schools to enhance the quality of school management is composed of 3 parts: first, the source of model including 1) the principles and priority, 2) the purpose, second, the model component including 1) environment, 2) inputs, 3) process, 4) performance and 5) reporting feedback on the performance and third, the style and approach of model. The process of developing the organizational health in Basic Education schools to enhance the quality of school management altogether with the proceed learning is to analyze the components of organization

environment, the input components and the process components by putting these elements into the practices as follows : (1) determine the mission and strategy, (2) develop the leadership role, (3) build up the organization culture, (4) determine the organization structure, (5) assign the management practices in personnel, (6) determine the performance systems (7) allocate the task requirements by supporting the work climate and motivation ; simultaneously develop and promote the personnel achievements and apply the principles of administration PDCA in every element. Then bring all feedback reports to improve and develop the input components in the parts of process and performances.

4. To evaluate the suitability and feasibility of the model reveals that university professors, educational executive, education supervisor, educational administrator and teachers agree that part 1 is suitable and the most feasible, overall of the second part is very suitable and the most feasible while the third part is suitable and the most feasible.

Keywords: Model, Organizational health, Basic education schools

บทนำ

ปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในสังคมอย่างรวดเร็ว การบริหารและการจัดการองค์การ จึงนับเป็นศาสตร์ที่สำคัญยิ่งที่ผู้นำองค์กรจะต้องเรียนรู้ และต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการ โดยต้องอาศัยข้อมูลสารสนเทศเป็นอันมาก มีการวิจัยและพัฒนาระบบงานบริหารแบบมีส่วนร่วมและมีประชาธิปไตย มีการเรียนรู้ ควบคู่กับการทำงานมากขึ้น กระบวนการบริหารและการจัดการจะเป็นระบบตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการนำผลการประเมินไปพัฒนาปรับปรุงงานโดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศจากการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเมื่อดูทั้งระบบของการจัดการศึกษา จะเห็นได้ว่าผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำในการปฏิบัติการต่างๆ ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและด้านบริหารทั่วไปในโรงเรียน ให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ธีระ รุญเจริญ, 2550: 9-12) สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีบทบาท ภารกิจ หลักตามนัยแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในการพัฒนาเยาวชนของชาติ มีการประกันคุณภาพเพื่อเป็นหลักประกันในการปฏิบัติภารกิจตามเป้าหมายที่กำหนด

การวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดสุขภาพองค์การของโรงเรียน โดยผลการตรวจสอบสุขภาพองค์การพบว่า โรงเรียนที่มีสุขภาพดี (Healthy School) ด้านกายภาพนั้นเป็นโรงเรียนที่น่าอยู่ ได้รับการยอมรับและได้รับความช่วยเหลือจากสังคมเป็นอย่างดี พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารได้รับการยอมรับจากครู ให้การสนับสนุนและเป็นมิตรกับครู มุ่งเน้นวิชาการมีการใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและบุคลากรมีขวัญกำลังใจในการทำงาน แต่ในโรงเรียนที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์ (Unhealthy School) จะมีลักษณะที่ตรงกันข้าม นอกจากนั้นยังพบว่า สุขภาพองค์การของโรงเรียนสามารถทำนายผลผลิตของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี (Hoy & Forsyth, 1986); (McGraw, 1979: 234)

สถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่รับผิดชอบในการพัฒนาเยาวชนส่วนใหญ่ของประเทศ จำเป็นต้องมีรูปแบบหรือวิธีการพัฒนาสุขภาพองค์การให้สามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการบริหารจัดการด้านต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรนั้น มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากสังคมในการพัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นคนดี คนมีความสามารถ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขตามความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติต่อไป (ธิดาวลัย อุ่นกอง, 2553: 6)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจสร้างรูปแบบการพัฒนาสุขภาพขององค์การของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยการทำการวิจัย เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสุขภาพขององค์การของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษาในด้านต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีสุขภาพดี จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพเป็นที่น่าเชื่อถือ พร้อมสำหรับการแข่งขันในเวทีโลกในยุคศตวรรษที่ 21 ก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของโลกมีศักยภาพในการแข่งขันในเวทีโลก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาเครื่องมือและตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน
2. เพื่อกำหนดภาพในอุดมคติของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีสุขภาพดี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้

ขอบเขตการวิจัย

ตอนที่ 1 การพัฒนาเครื่องมือตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และการตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มเป้าหมาย

ด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในขั้นตอนนี้ครอบคลุมแนวคิดการพัฒนาเครื่องมือตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มเป้าหมายที่เป็นโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โรงเรียนในฝัน โรงเรียนมาตรฐานสากล หรือสถานศึกษาที่มีการแข่งขันสูง

แหล่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) สถานศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มเป้าหมายที่เป็นโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โรงเรียนในฝัน โรงเรียนมาตรฐานสากล หรือสถานศึกษาที่มีการแข่งขันสูง โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวนทั้งสิ้น 9 โรงเรียน ประกอบด้วย สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก จำนวน 3 โรงเรียน สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่เป็นโรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 3 โรงเรียน และสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน

ตัวแปรที่ศึกษา

องค์ประกอบของเครื่องมือตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผลตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มเป้าหมาย

ตอนที่ 2

 การกำหนดภาพในอุดมคติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีสุขภาพดี

ด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาองค์ประกอบของสถานศึกษาที่มีสุขภาพดีเพื่อกำหนดภาพในอุดมคติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีสุขภาพดี

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีสุขภาพดี

ตัวแปรที่ศึกษา

ภาพในอุดมคติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีสุขภาพดี

ตอนที่ 3 นำเสนอรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อ
ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้

ด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในขั้นตอนนี้ครอบคลุมรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การสุขภาพองค์การของ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาองค์การ
จำนวนทั้งสิ้น 8 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 3 คน
กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน
และกลุ่มที่ 4 ผู้เชี่ยวชาญด้านโรงเรียนวัดอุประสงค์พิเศษ จำนวน 2 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

องค์ประกอบของรูปแบบและกระบวนการพัฒนาสุขภาพองค์การสุขภาพองค์การของ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ตามแบบจำลองของการเปลี่ยนแปลง
และการพัฒนาองค์การ (A Causal Model of Organizational Performance and Change)
ของ Buke & Litwin (1992)

ตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อ
ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้

ด้านเนื้อหา

ในขั้นตอนนี้ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำ
รูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการ
เรียนรู้ไปใช้

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลโดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)
จากผู้บริหารสถานศึกษา ครู ที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และ
ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ หรือ
เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนประถมศึกษา ขนาด
ใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีวิทยฐานะ
ชำนาญการพิเศษหรือเชี่ยวชาญ จำนวน 18 คน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และศึกษานิเทศก์ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ หรือเชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน
ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และ

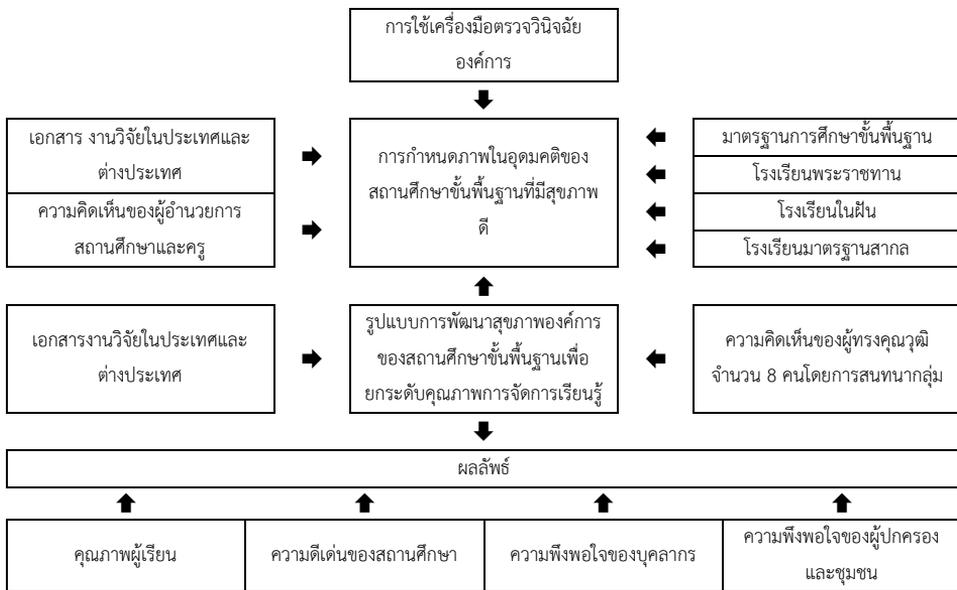
ศึกษานิเทศก์ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาที่มีวิทยฐานะชำนาญการ พิเศษ หรือเชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน และอาจารย์มหาวิทยาลัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาองค์กร จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 36 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ไปใช้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีรูปแบบ และการพัฒนา รูปแบบ การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจวินิจฉัยองค์กร แนวคิด เกี่ยวกับการพัฒนาองค์กร แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนดี โรงเรียนในฝัน โรงเรียนมาตรฐานสากล โรงเรียนพระราชทาน และมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการ เรียนรู้ ดังภาพ

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนาเครื่องมือตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และการตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มเป้าหมาย

วิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นำข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสร้างข้อสรุป จากนั้นนำเครื่องมือตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้กับโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย ในจังหวัดเชียงราย 9 โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ที่เป็นโรงเรียนพระราชทานและหรือโรงเรียนในฝันและหรือโรงเรียนดีประจำตำบล และหรือโรงเรียนแข่งขันสูงซึ่งลักษณะของโรงเรียนมีทั้งที่เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนขยายโอกาส และหรือโรงเรียนประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลแบบตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x})

ตอนที่ 2 การกำหนดภาพในอนาคตของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีสุขภาพดี

วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับสถานศึกษาในอนาคต คู่มือการประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา คู่มือนิเทศ กำกับติดตามการบริหาร คุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล คู่มือการประเมินต้นแบบโรงเรียนในฝัน และเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) ของโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล ปี 2557-2558 รวมทั้งนำข้อสรุปจากการตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู มากำหนดภาพในอนาคตของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีสุขภาพดี ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา 9 คน และครู 9 คน ที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดเชียงราย โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานที่มีสุขภาพดี และแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครู เก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำหนังสือขอความร่วมมือ ในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ

เชียงราย ถึงผู้บริหารสถานศึกษา และครูเพื่อขอสัมภาษณ์ นัดหมาย วัน เวลาการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสร้างข้อสรุป

ตอนที่ 3 นำเสนอรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้

ดำเนินการนำผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผลการสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จากโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายในตอนต้นที่ 2 มาเป็นกรอบในการจัดทำร่างรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นำเสนอร่างรูปแบบฯ ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ปรับปรุง แก้ไขร่างรูปแบบฯ ตามข้อเสนอแนะ จากนั้นดำเนินการตรวจสอบร่างรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 ท่าน โดยการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) นำข้อมูล ข้อเสนอแนะและฉันทามติจากการประชุมสนทนากลุ่มมาดำเนินการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จนได้รูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้

นำรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ไปให้ครูและผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดเชียงราย 9 โรงเรียน จำนวน 27 คน ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 6 คน และนักวิชาการทางการศึกษา จำนวน 3 คน รวม 36 คน ประเมินความเป็นไปได้ และความเหมาะสมของรูปแบบ โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

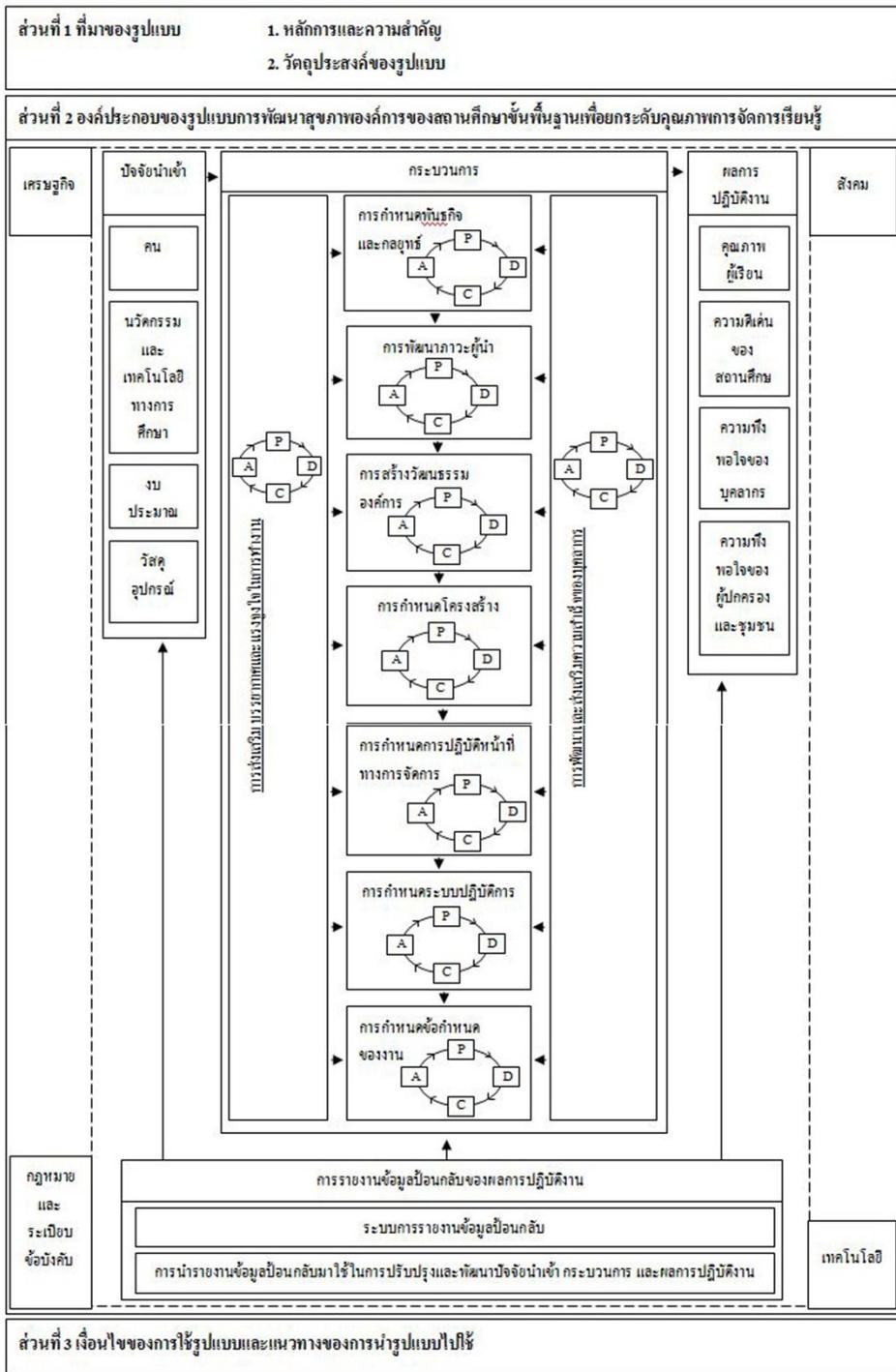
ผลการวิจัย

1. ได้เครื่องมือตรวจวินิจฉัยสภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคือแบบตรวจสอบเอกสารหลักฐานและสัมภาษณ์เพื่อการตรวจวินิจฉัยสภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้วิจัยเอง ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลการปฏิบัติงาน และด้านการรายงานข้อมูลป้อนกลับ 2) องค์ประกอบย่อย 23 องค์ประกอบ 3) ตัวชี้วัด 136 ตัวชี้วัด 4) เกณฑ์การตรวจวินิจฉัยและเกณฑ์การให้ คะแนน 3 ระดับ คือ มีปรากฏให้เห็นชัดเจน 2 คะแนน มีแต่ไม่ปรากฏให้เห็นชัดเจน 1 คะแนน และไม่มี 0 คะแนน ผลการตรวจ วินิจฉัยสภาพองค์การโดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) โดยสถานศึกษาที่มีค่าเฉลี่ย 1.5 ขึ้นไป หมายถึง สถานศึกษามีสภาพองค์การดี และเมื่อนำแบบตรวจสอบเอกสารหลักฐานและสัมภาษณ์เพื่อการตรวจวินิจฉัยสภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปตรวจวินิจฉัยสภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มเป้าหมาย 9 โรงเรียนพบว่าโดยภาพรวมขององค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) 1.8 คะแนน ซึ่งหมายถึงว่าสถานศึกษามีสภาพองค์การดี

2. ภาพในอุดมคติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีสภาพดี มีดังนี้ 1) องค์ประกอบหลักด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ และด้านเทคโนโลยี 2) องค์ประกอบหลักด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ คน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา 3) องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 9 องค์ประกอบ ได้แก่ พันธกิจและกลยุทธ์ ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ โครงสร้างองค์การ การปฏิบัติหน้าที่ทางการจัดการ ระบบปฏิบัติการ ข้อกำหนดของงาน การส่งเสริมบรรยากาศและแรงจูงใจในการทำงาน และการพัฒนาและส่งเสริมความสำเร็จของบุคลากร 4) องค์ประกอบหลักด้านผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ คุณภาพผู้เรียน ความดีเด่นของสถานศึกษา ความพึงพอใจของบุคลากร และความพึงพอใจของผู้ปกครอง และ 5) องค์ประกอบหลักด้านการรายงานข้อมูลป้อนกลับของผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 1 องค์ประกอบ ได้แก่ การรายงานข้อมูลป้อนกลับ

3. รูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา จากผลการวิจัย ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ที่มาของรูปแบบ ได้แก่ 1) หลักการและความสำคัญ 2) วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ 1) ด้านสภาพแวดล้อม 2) ด้านปัจจัยนำเข้า 3) ด้านกระบวนการ 4) ด้านผลการปฏิบัติงาน และ 5) ด้านการรายงานข้อมูลป้อนกลับ ของผลการปฏิบัติงาน ส่วนที่ 3 เงื่อนไขของการใช้รูปแบบและแนวทาง

ของการนำรูปแบบไปใช้ และกระบวนการพัฒนาคุณภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ โดยต้องดำเนินการ วิเคราะห์องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมขององค์การ วิเคราะห์องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า และองค์ประกอบด้านกระบวนการ และให้นำองค์ประกอบย่อยไปปฏิบัติ ดังต่อไปนี้ 1) กำหนดพันธกิจและกลยุทธ์ 2) พัฒนาภาวะผู้นำ 3) สร้างวัฒนธรรมองค์การ 4) กำหนดโครงสร้าง 5) กำหนดการปฏิบัติหน้าที่ทางการจัดการ 6) กำหนดระบบปฏิบัติการ 7) กำหนดข้อกำหนดของงาน โดยส่งเสริมบรรยากาศและแรงจูงใจ พัฒนาส่งเสริมความสำเร็จของบุคลากร และนำหลักการบริหารจัดการด้วยกระบวนการบริหาร 4 ขั้นตอน PDCA มาใช้ในทุ้องค์ประกอบย่อยนำรายงานข้อมูลจากองค์ประกอบการรายงานข้อมูลป้อนกลับ ไปใช้ปรับปรุง พัฒนาองค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลการปฏิบัติงาน ดังภาพ 1

ภาพ 1 รูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา

4. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้รูปแบบ พบว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยผู้บริหารการศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู มีความเห็นว่าส่วนที่ 1 มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ มากที่สุด ส่วนที่ 2 โดยภาพรวมมีความเหมาะสมมากและเป็นไปได้มากที่สุด และส่วนที่ 3 มีความเหมาะสมและเป็นไปได้มากที่สุด

สรุปและอภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการพัฒนาเครื่องมือตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทำให้ได้เครื่องมือตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 1 ฉบับ คือ แบบตรวจสอบเอกสารหลักฐานการตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวสามารถใช้ตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การว่าสถานศึกษาแห่งนั้นมีสุขภาพอยู่ในระดับใด จะส่งผลต่อการวางแผนในการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวม ซึ่งเห็นได้ว่าเครื่องมือตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาองค์การ สอดคล้องกับ Harrison (1994: 1) ได้กล่าวว่า การตรวจวัดองค์การเป็นกระบวนการในการใช้แบบจำลองและวิธีการต่างๆ ที่คิดขึ้นจากแนวคิดทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ เพื่อประเมินสภาพปัจจุบันขององค์การและหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เฉพาะเจาะจงหรือเพิ่มประสิทธิผลขององค์การ ส่วน Smither et al., (1996: 103) ได้กล่าวว่า การตรวจสอบวินิจฉัยองค์การเป็นกระบวนการทำความเข้าใจภาระงานขององค์การและพัฒนากลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างผลิตภาพ ความพึงพอใจของพนักงาน และการเจริญเติบโตขององค์การ ส่วน สุนันทา เลาहनันท์ (2544: 124) ได้กล่าวว่าการตรวจวินิจฉัยองค์การ เป็นการตรวจสอบปัญหาขององค์การอย่างต่อเนื่องเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพปัจจุบัน การเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งทำให้สามารถพัฒนาองค์การได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับ ณีฐพันธ์ เจริญนันท์ (2547: 70) กล่าวว่า การตรวจสอบองค์การเป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการพัฒนาองค์การที่เริ่มต้นจากการศึกษา ทำความเข้าใจเพื่อให้ผู้บริหารเตรียมกำหนดแผนแก้ไขปัญหาที่ตรงประเด็นทำให้องค์การมีศักยภาพขึ้น การตรวจสอบจะสะท้อนให้เห็นภาพและการเข้าถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมองค์การได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเครื่องมือตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสำคัญต่อการรู้จักสภาพปัจจุบันขององค์การเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป และการตรวจวินิจฉัยสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 9 โรงเรียน พบว่าทุกโรงเรียนมีสุขภาพดี เพราะมีองค์ประกอบหลัก ด้านสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ มีองค์ประกอบหลักด้านปัจจัยนำเข้า มีเพียงพอ มีความเป็นมืออาชีพ มีความชำนาญในงาน มีอย่างเหมาะสมตาม

เกณฑ์มาตรฐาน พันธมัย เข้าใจในบทบาท ให้การสนับสนุน สถานศึกษา มีลักษณะทางกายภาพได้ มาตรฐาน ปลอดภัย มีองค์ประกอบหลักด้านกระบวนการ มีการกำหนดพันธกิจและกลยุทธ์ ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ โครงสร้างองค์การ การปฏิบัติหน้าที่ทางการจัดการ ระบบปฏิบัติการ ข้อกำหนดของงาน การส่งเสริมบรรยากาศและแรงจูงใจในการทำงาน และการพัฒนาและส่งเสริม ความสำเร็จของบุคลากร มีองค์ประกอบหลักด้านผลการปฏิบัติงาน นักเรียนมีคุณภาพ สถานศึกษา มีความดีเด่น บุคลากรและผู้ปกครองมีความพึงพอใจของ และสถานศึกษามีการรายงานข้อมูล ป้อนกลับของผลการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ ปรีศนันทน์ อภาพ (2550: 19) กล่าวว่า โรงเรียนที่ดีมี คุณภาพนั้นจะให้ความสำคัญในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนาหลักสูตรและ การจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและสนใจ ส่งเสริม กิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนและสร้างสรรค์บรรยากาศที่ดีแก่ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และ โรงเรียนร่วมมือกันจัดการศึกษา ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและนวัตกรรมใหม่ๆ ในการบริหารงานและ มีประสิทธิภาพ มุ่งสู่ความเป็นเลิศทั้งด้านวิชาการและการประกอบอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการ พัฒนาเต็มตามศักยภาพและความสามารถ ผู้เรียนแสวงหาความรู้อย่างไม่สิ้นสุด รู้ทันการ เปลี่ยนแปลงและแข่งขันกับสังคมโลกได้ เช่นเดียวกับกับ พนม พงษ์ไพบูลย์ (2547: 2) ได้กล่าวว่า โรงเรียนดีคือโรงเรียนที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับซึ่งให้ความสำคัญกับการส่งสอนอบรมให้เด็กเป็นคนดี จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนการเป็นคนดี เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของการพัฒนาศักยภาพ และใช้ หลักประชาธิปไตยในการปกครอง และการสอน รวมทั้งร่วมกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

2. ภาพในอุดมคติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีสุขภาพดี เป็นดังนี้ 1) ด้าน สภาพแวดล้อม ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ และเทคโนโลยี เพราะ สภาพแวดล้อมภายนอก ที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาก็จะส่งผลทำให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีสุขภาพ ดี ดังผลงานวิจัยของ เก็จกนก เอื้อวงศ์ (2547: 315-352) ที่พบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมการดำเนินการ ระบบประกันคุณภาพการศึกษาคือปัจจัยการเมืองและปัจจัยด้านสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุภาภรณ์ ตั้งดำเนินสวัสดิ์ (2550: 96) ที่ได้กล่าวถึงองค์การที่ดีหรือองค์การที่มีประสิทธิภาพจะมี ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งคือองค์การจะอยู่ในลักษณะเปิดและสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมต่างๆ ภายนอกองค์การ เช่นเดียวกับกับ Hoy & Forsyth (1986: 158) โดยชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนกับชุมชน และสิ่งแวดล้อม กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่างๆ โดยโรงเรียนต้องได้รับการสนับสนุนจากชุมชน และกลุ่มสังคมที่มีอิทธิพลต่างๆ อย่างเป็นธรรม โดยปราศจากแรงกดดันใดๆ 2) ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ คน นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ เพราะสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานใดมีปัจจัยนำเข้าที่มีคุณภาพ เพียงพอ เหมาะสม และทันสมัย ก็จะทำให้ส่งผลทำให้องค์การมี สุขภาพดี ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริพร สุขสวัสดิ์ (2551: 71-72) พบว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความขาด แคลนทางด้านทรัพยากรในทุกๆ ด้านความต้องการในการสนับสนุนทรัพยากรจึงมี สภาพปัญหาใน

ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เช่น งบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ บุคลากร ความรู้ในการจัดการศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดหาทรัพยากรให้เพียงพอ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการแก้ปัญหา คุณภาพนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับ กมลาศน์ ศรีประสิทธิ์ (2553: 343) ได้ศึกษา การพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดสุขภาพองค์การของโรงเรียนประถมศึกษา พบว่าองค์ประกอบด้านการ สนับสนุนทรัพยากร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เช่นเดียวกับ Stefano (2015) พบว่าประสิทธิผล ของโรงเรียนเกิดจากการใช้ทรัพยากร ที่เพียงพอบริหารจัดการโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ด้านกระบวนการ ได้แก่ การกำหนดพันธกิจและกลยุทธ์ การพัฒนาภาวะผู้นำ การสร้าง วัฒนธรรมองค์การ การกำหนดโครงสร้างองค์การ การกำหนดการปฏิบัติหน้าที่ทางการจัดการ การ กำหนดระบบปฏิบัติการ การส่งเสริมบรรยากาศและแรงจูงใจในการทำงาน การกำหนดข้อกำหนด ของงาน และการพัฒนาและส่งเสริมความสำเร็จของบุคลากร ทั้งนี้ถ้าสถานศึกษามีกระบวนการ บริหารและจัดการที่มีประสิทธิภาพ และครอบคลุมทุกด้าน ส่งผลทำให้้องค์การนั้นมีสุขภาพดี สอดคล้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบพื้นฐานของระบบของ Luenberg & Ornstein (2004: 34-39) เช่นเดียวกันกับ สุภาภรณ์ ตั้งดำเนินสวัสดิ์ (2550: 147-148) ได้กำหนดกรอบการพัฒนา เครื่องมือตรวจวินิจฉัยองค์การสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยคือองค์ประกอบ สภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลการปฏิบัติงาน และการรายงานข้อมูล บ้อนกลับ

4) ด้านผลการปฏิบัติงาน ได้แก่ คุณภาพผู้เรียน ความดีเด่นของสถานศึกษา ความ พึงพอใจของบุคลากร และความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชน ทั้งนี้ผลผลิตขององค์การ สุขภาพดี ต้องมีข้อกำหนดที่เป็นไปตามกฎหมายกำหนดและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับ Barth (1990: 161) เชื่อว่าโรงเรียนทุกโรง ควรจะต้องมีหรือสร้างวิสัยทัศน์เป็น ของโรงเรียน เพราะวิสัยทัศน์ของโรงเรียนทำให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้บริหารโรงเรียน ได้ทราบแนวทางการพัฒนาของโรงเรียนในอนาคตว่าจะไปในทิศทางใด และมียุทธวิธีใดบ้าง ที่จะ ทำให้การดำเนินงานบรรลุจุดหมายปลายทางได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับ Sergiovanni (1991: 88-90) ได้เสนอไว้ว่าโรงเรียนที่ดีมีคุณภาพนั้นจะเน้นการให้บริการแก่นักเรียน จัดสวัสดิการ ให้แก่นักเรียน ตลอดจนตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก และสร้างสรรค์บรรยากาศ แห่งความร่วมมือในการเรียนรู้ร่วมกัน โดยอาศัยยุทธศาสตร์หลากหลายวิธี ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์อันดี ระหว่างบุคลากร สร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการทำงานที่ได้มาตรฐานสูง บุคลากรได้รับการ พัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และบุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้มี ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน Horander (2002: 2426) ที่ได้ศึกษาพบว่าโรงเรียนที่ดีต้อง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูง บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโรงเรียน และ 5) ด้านการ รายงานข้อมูลบ้อนกลับของผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีสุขภาพดีมีระบบการ รายงานข้อมูลบ้อนกลับ และมีการนำรายงานข้อมูลบ้อนกลับมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาปัจจัย

นำเข้า กระบวนการ และผลการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ Sizer (1990) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า องค์ประกอบของโรงเรียนดี ประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้บุคลากรสังเกตการณ์ทำงานซึ่งกันและกัน เกี่ยวกับการพัฒนาการสอน และการบริหารจัดการ แล้วนำสิ่งที่ได้จากการสังเกตมาพิจารณา ทบทวนและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เช่นเดียวกับ สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542: 45-46) ได้กล่าวไว้ว่า โรงเรียนที่ดีจะสะท้อนในมิติของการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

3. รูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ที่นำเสนอ ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ที่มาของรูปแบบ ได้แก่ 1) หลักการและความสำคัญ 2) วัตถุประสงค์ องค์การที่มีคุณภาพมีประสิทธิภาพในการทำงานนั้นขึ้นอยู่กับสุขภาพองค์การ (Organizational Health) เป็นสำคัญเพราะองค์การที่มีสุขภาพสมบูรณ์จะมีผลผลิตที่ดีทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลทำให้สถานศึกษานั้นมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจที่กำหนดในกฎกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ 1) ด้านสภาพแวดล้อม 2) ด้านปัจจัยนำเข้า 3) ด้านกระบวนการ 4) ด้านผลการปฏิบัติงาน และ 5) ด้านการรายงานข้อมูลป้อนกลับ ของผลการปฏิบัติงาน ใช้แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบพื้นฐานของระบบของ Lunenberg & Ornstein (2004) และแนวคิดตามแบบจำลองของการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาองค์การ (A Causal Model of Organizational Performance and Change) ของ Burke & Litwin (1992) เป็นแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ และ ส่วนที่ 3 เงื่อนไขของการใช้รูปแบบและแนวทางของการนำรูปแบบไปใช้รูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การนำรูปแบบนี้ไปใช้ ผู้ใช้ต้องศึกษารายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบให้ชัดเจนเนื่องจากองค์ประกอบแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กันในมิติเชิงลึก แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ เมื่อสถานศึกษาที่มีความประสงค์ที่จะใช้รูปแบบ ควรมีการเผยแพร่ความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาอื่นๆ ต่อไป เมื่อสถานศึกษาได้มีการประเมินและปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมกับบริบทของตน ซึ่งอาจมีการคิดค้นวิธีการหรือนวัตกรรมด้านอื่นๆ ที่จะช่วยให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น และพัฒนาให้ดีหรือให้เหมาะสมกับบริบทของตน ดังเช่นรูปแบบที่ให้ความสำคัญทั้งสุขภาพบุคลากร องค์การ และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ รูปแบบแสดงมิติและความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดองค์การสุขภาพดี โดย Imre & Manohar (2003) บางรูปแบบให้ความสำคัญมิติสุขภาพของบุคลากรและองค์การเท่านั้น ได้แก่ รูปแบบองค์การสุขภาพดีโดยให้ความสำคัญที่บุคลากรของ Iris (2003) รูปแบบมิติต่างๆ ของสุขภาพองค์การ ของ Brission et al., (1997) รูปแบบการสร้างสถานที่

ทำงานให้มีคุณภาพดีโดย National Quality Institute (2006) ประเทศแคนาดา รูปแบบที่ใช้ศึกษาตัวแปรและความสัมพันธ์ของสภาพองค์การโดยใช้กรอบความคิดจากบทบาทความมีสติรู้ผิดชอบต่องาน ของ Miller et al., (1999) และรูปแบบการวิจัยสภาพองค์การ โดย Hart & Cooper (2001)

4. การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของผู้เกี่ยวข้อง อย่างครอบคลุมทุกกลุ่ม ได้แก่ การตรวจสอบโดยผู้ปฏิบัติในระดับสถานศึกษา และการตรวจสอบขั้นสุดท้ายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนโยบาย และผู้ทรงคุณวุฒิ ในการพัฒนาสภาพองค์การ ต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบที่นำเสนอมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ขององค์ประกอบ ซึ่งวิธีการตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ สำหรับรูปแบบทางการศึกษานั้น มีความเหมาะสมและยอมรับได้ (พูลสุข หิงคานนท์, 2540: 53-55) สำหรับรูปแบบที่นำเสนอเป็นรูปแบบที่เน้นไปที่การอธิบายกระบวนการในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยจะนำเสนอขั้นตอนหรือกิจกรรมที่สำคัญๆ เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ โดยไม่ได้อธิบายรายละเอียดทุกแง่มุมเพราะจะทำให้คุณค่าของรูปแบบนั้นด้อยลงไป ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ Bardo & Hartman (1982: 70-71) ที่กล่าวว่ารูปแบบหรือแบบจำลองที่ดี ควรอธิบายสภาพหรือแนวทางกว้างๆ แต่จะไม่ระบุรายละเอียดมากเกินไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรศึกษา ทำความเข้าใจรูปแบบให้ชัดเจนเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน ก่อนที่จะนำรูปแบบไปใช้ โดยการศึกษาทำความเข้าใจร่วมกันในทุกๆ องค์ประกอบ ซึ่งอาจจะศึกษาจากเอกสารอ่านเพิ่มเติม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัด การความรู้ในองค์กรเป็นต้น

2. สถานศึกษาควรมีการบูรณาการการใช้รูปแบบให้สอดคล้องกับงานหรือภารกิจประจำของสถานศึกษาเพื่อที่จะไม่เป็นการเพิ่มภาระงานให้กับบุคลากร เนื่องจาก บุคลากรในสถานศึกษามีภารกิจค่อนข้างหลากหลายทั้งภาระงานสอนและงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ อีกมากมาย หากมีการนำรูปแบบนี้ไปใช้ควรมีการบูรณาการให้สอดคล้องกับงานหรือภารกิจประจำของสถานศึกษา เช่น สถานศึกษามีการศึกษาวิเคราะห์องค์การเพื่อวางแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน ก็สามารถนำประเด็นเรื่องการวิเคราะห์องค์การเพื่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติมาบูรณาการเป็นกิจกรรมเดียวกันได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมุ่งเน้นการตรวจวินิจฉัยสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นโรงเรียนทั่วไปไม่ใช่โรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน โรงเรียนมาตรฐานสากล โรงเรียนตีประจำตำบล โรงเรียนแข่งขันสูง ใช้ประกอบในการกำหนดภาพในอนาคตของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพดี และสร้างรูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- กมลลาศน์ ตรีประสิทธิ์. (2553). *การพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดคุณภาพองค์การของโรงเรียนประถมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร.
- เก็จกนก เอื้อวงศ์. (2547). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการในระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2547). *กลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์กร*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เพิร์ตเนต.
- ธิดาวัลย์ อุ่นกอง. (2553). *รูปแบบการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, พิษณุโลก.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- ปรีศนันท์ อาท. (2550). *การประเมินการบริหารจัดการที่ดีของโรงเรียนในฝัน*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. (2547). *โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พลสุข หิงคานนท์ (2540) *การพัฒนาแบบการจัดการองค์การของวิทยาลัยพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ศิริพร สุขสวัสดิ์. (2551). *สภาพปัญหาและความต้องการในการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดเชียงราย*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- สมศักดิ์ ลินธุระเวชย์. (2542). *มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- สุนันทา เลานันท์. (2544). *การพัฒนาองค์กร*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ดี.ดี. บุ๊คสโตร์.

- สุภาภรณ์ ตั้งดำเนินสวัสดิ์. (2550). *การพัฒนาเครื่องมือตรวจวินิจฉัยองค์การสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- Bardo, J. W. & Hartman, J. J. (1982). *Urban Sociology : A Systematic production*. U.S.A.: F. E. Peacock Publisher.
- Barth, R. S. (1990). *Improving School From Within*. San Francisco, CA : Jersey-Base.
- Brission, Marcel, Hehner, Patricia Rooney, Lorraine, Sanderson, Ann and Real St-Amand. (1997). *The Public Service Commission of Canada*.
- Buke, Warner W. & Litwin, George H. (1992). A Causal Model of Organizational Performance and Change. *Journal of Management*. 18(3).
- Hart, P. M. & Cooper, C. L. (2001). *A Heuristic Model of Organizational Health*. Chichester: John Wiley.
- Harrison, I. M. (1994). *Diagnosing Organizations : Methods, Models, and Processes*. (2nd ed.) Thousand Oaks, CA : SAGE Publications.
- Horander. (2002). Quality Philosophy Characteristics of the Schools of the Wisconsin Evangelical Lutheran Synod. *Dissertation Abstracts International*. 63(7).
- Hoy, W. K. & Forsyth, P. B. (1986). *Effective Supervision : Theory into Practice*. New York : Ramdon House.
- Imre L. & Manohar S. N. (2003). *Joyful Organization: Understanding Organizational Health*. New Delhi : Sage Publications.
- Iris Wellness. (2003). *People Model*. Shah Alam : Iris Wellness Centre.
- Luenberg, F. C. & Ornstein, A. C. (2004). *Educational Administration: Concept and Practices*. (4th ed.) Belmont California : Wadsworth Publishing Company.
- McGill, M. (1979). *Organization development for operating managers*. New York : A Division of American Management Association.
- Miller, R. L., Griffin, M. A. & Hart, P. M. (1999). Personality and organizational health: The role of conscientiousness. *An International Journal of Work, Health & Organizations*, 13(1), 7-19.
- National Quality Institute. (2006). *Quality Institute Workshop Quality Institute Workshop*. New York: National Quality Institute.

Smither R. D., Houston J. M. & S. A. McIntire (1996). *Organization Development : Strategies for Changing Environments*. New York, NY : Harper Collins College Publishers.

Sergiovanni, T. J. (1991). *The principal ship a reflective practice perspective*. (2nd ed.). New Jersey : Prentice-Hall.

Sizer Forward. (1990). *Barth's Improving school from within*. Within. San Francisco, CA : Jersey-Bass.

Stefano, M. De. (2015). *School Effectiveness : The Role of the Principal in a Leading Public Secondary School in Santa Province, Argentina*. Accessed January 6, 2015, Available from <http://www.proquest.umi.com/pqdweb?>